

Maalahden kunnan valmiussuunnitelma

Yleinen osa

Sisällys

Maalahden kunnan valmiussuunnitelma.....	1
Johdanto	3
Varautumisen keskeisiä käsitteitä	4
Näkökulmia epävarmaan turvallisuuspoliittiseen ympäristöön	6
Maalahden kunta ja sen erityispiirteet.....	9
Valmiussuunnittelu käytännössä	10
Valmiussuunnitelmakatsaus.....	10
Valmiussuunnitelmat ja vastuuhenkilöt	12
Koulutukset ja harjoittelu.....	12
Kunnan toimivalta	13
Kansalaisyhteiskunta	13
Yksilöt turvallisuustoimijoina.....	14
Viestintä.....	15
Hyvä hallinto kaikissa tilanteissa.....	15
Toiminta häiriötilanteissa	16
Johtovastuu eri tilanteissa.....	17
Laajamittainen maahantulo, laaja ja laitton maahantulo (pakolaiset)	17
Vesi- tai ruokamyrkytys-epidemia, tartuntatautiepidemia.....	17
Laaja sähkökatko tai lämmönjakelun katko.....	17
Suuronnettomuus maalla tai merellä.....	17
Säteilyvaaratilanne	18
Hybridivaikuttaminen	18
Toiminta poikkeusoloissa ja puolustustilassa.....	19
Liitteet	19
Lähteet	20
Keskeinen sanasto	21

Johdanto

Kuntastrategiassa kuvataan Maalahden kunnan tärkeimmät tavoitteet ja visiot vuosiksi 2026–2030. Strategian mukaan Maalahden kunta on elinvoimainen, kestävä ja lapsiystävällinen kunta – keskiössä ihminen. Maalahden kunta luo ihmisille, yrityksille ja yhdistyksille edellytyksiä toimia ja elää turvallisesti Maalahdessa. Kunnan työ, painopisteet ja kohtelu perustuvat seuraavaan arvoperustaan: nähdään ihminen, luodaan turvallisuutta ja kohdataan lämmöllä.

Yksi kunnan tärkeimmistä tehtävistä on, että kunta kaikissa tilanteissa, myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, turvaa kunnan toiminnan ja elinvoimaisuuden ja on varautunut toipumaan nopeasti mahdollisista kriiseistä. Keskeistä on myös vahvistaa asukkaiden mahdollisuuksia selviytyä kriisitilanteista. Väestö on yhteiskunnan tärkeä turvallisuustoimija.

Maalahden kunnan varautuminen perustuu laajaan turvallisuuskäsitykseen ja ankkuroituu suomalaiseen kokonaisturvallisuuden toimintamalliin. Kokonaisturvallisuuden toimintamallissa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoiminnalla kaikissa olosuhteissa ja kaikilla tasoilla. Lähtökohtana toimivat normaaliolojen järjestelyt ja lainsäädäntö. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025; Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta 2022).

Valmiussuunnittelun lähtökohtana ovat olleet kunnan organisaatio, strategiat ja ohjelmat sekä arvio oman toiminnan riskeistä sekä lisäksi Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (2025), Kansallinen riskiarvio (2023) ja Pohjanmaan alueellinen riskiarvio (2023). Maalahden kunnan valmiussuunnitelman yleisestä osasta on keskustelu myös Pohjanmaan hyvinvointialueen kanssa.

Uhkat, jotka tunnistetaan ja joihin varaudutaan, vaihtelevat ihmislähtöisistä kriiseistä luonnonkatastrofeihin. Uhka tarkoittaa mahdollista tapahtumaa tai tapahtumasarjaa, joka toteutuessaan voi aiheuttaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai Maalahden kunnan toimintaa vaarantavia häiriötilanteita tai kriisejä.

Varautumisella ja valmiussuunnittelulla tarkoitetaan toimintaa, jolla pienennetään uhkien toteutumisen todennäköisyyttä, edistetään omaa valmiutta kohdata niitä ja luodaan edellytykset toiminnalle, jolla minimoidaan toteutuneiden uhkien vaikutuksia ja edistetään yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen toipumista. Kokonaisuutena varautuminen ja valmiussuunnittelu käsittävät myös toipumisen häiriötilanteista ja kriiseistä.

Kuva 1. Kokonaisturvallisuuden toimintamalli tiivistetysti (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025).

Varautumisen keskeisiä käsitteitä

Varautumisen ja valmiussuunnittelun kannalta keskeisiä yhteiskunnan tilaan ja valmiuslakiin liittyviä käsitteitä ovat: normaaliolot, häiriötilanne, poikkeusolot ja puolustustila.

Normaaliolot

Normaalioloilla tarkoitetaan yhteiskunnan pääsääntöistä tilaa, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata ilman, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö.

Häiriötilanne

Häiriötilanteella tarkoitetaan normaali- tai poikkeusoloissa esiintyvää uhkaa tai tapahtumaa, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa ja tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää.

Poikkeusolot

Poikkeusolot on valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö.

Valmiuslain (8.7.2022/706) 3. §:n mukaan poikkeusoloja ovat:

- 1) *Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila*
- 2) *Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii tämän lain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista*
- 3) *väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot erityisesti vaarantuvat*
- 4) *erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila*
- 5) *vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti*
- 6) *sellainen*
 - a) *julkisen vallan päätöksentekokykyyn*
 - b) *rajaturvallisuuden tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen*
 - c) *välttämättömien sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelujen saatavuuteen*
 - d) *energian, veden, elintarvikkeiden, lääkkeiden tai muiden välttämättömien hyödykkeiden saatavuuteen*
 - e) *välttämättömien maksu- ja arvopaperipalvelujen saatavuuteen*
 - f) *yhteiskunnallisesti kriittisten liikennejärjestelmien toimivuuteen tai*
 - g) *edellä a–f alakohdassa lueteltuja toimintoja ylläpitävien tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tai tietojärjestelmien toimivuuteen kohdistuva uhka, toiminta,*

tapahtuma tai näiden yhteisvaikutus, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti ja laajamittaisesti estyvät tai lamaantuvat tai joka muulla näihin vakavuudellaan rinnastuvalla tavalla erityisen vakavasti ja olennaisesti vaarantaa yhteiskunnan toimintakykyä ja väestön elinmahdollisuuksia.

Valtioneuvosto, yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, toteaa maassa vallitsevan poikkeusolot.

Puolustustila

Puolustustila on yhteiskunnan tila, joka voidaan saattaa voimaan valtiollisen itsenäisyyden turvaamiseksi ja oikeusjärjestyksen ylläpitämiseksi tilanteessa, jossa Suomeen kohdistuu sota tai sotaan rinnastettavia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen vakavasti vaikuttavia sisäisiä, väkivaltaisia levottomuuksia. Puolustustila saatetaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella.

Varautuminen on toimintaa, jolla varmistetaan, tässä tapauksessa Maalahden kunnan, mahdollisimman häiriötön toiminta ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Valmius tarkoittaa varautumisen tuloksena saavutettua tilaa, jossa kyetään vastaamaan erilaisiin uhkiin. Tilanneymmärrys sekä erilaisten uhkien ennakointi ja ehkäisy ovat varautumisen kantavia kulmakiviä.

Reagointi on toimintaa, jonka tarkoituksena on minimoida toteutuneiden uhkien vaikutukset ja edistää yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen toipumista. Reagointiin valmistautuminen syntyy varautumisen kautta.

Ennakoivat toimenpiteet käsittävät muun muassa riskien arvioinnin, valmiussuunnittelun, jatkuvuudenhallinnan, kriittisen materiaalin saatavuuden varmistamisen ja valmiusharjoitukset.

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot on yhteiskunnan toiminnalle välttämätön kokonaisuus.

Näkökulmia epävarmaan turvallisuuspoliittiseen ympäristöön

Suomen turvallisuusympäristö on vakava ja vaikeasti ennustettavissa. Strateginen kilpailu ja maailmanpoliittisen valtarakenteen murros on kasvanut haastaen sääntöihin perustuvaa maailmanjärjestystä. Yhteiskunnan polarisaatio ja ääriajattelun lisääntyminen uhkaavat yhteiskuntarauhaa maailmanlaajuisesti. Teknologinen kehitys ja tekoäly avaavat uusia mahdollisuuksia väärinkäytölle ja vaikuttavat huomattavasti informaatioympäristöön ja sodankäyntiin. Ihmiskunnalle suoria ja välillisiä turvallisuusvaikutuksia aiheuttaa myös planetaarinen kolmoiskriisi: ilmastonmuutos, luontokato ja saastuminen (Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2024).

”Laajamittainen ja pitkäkestoinen sodankäynti palasi Eurooppaan, kun Venäjä aloitti hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa 2022. Hyökkäys oli jatkumoa Venäjän aggressiivisille toimille Krimillä ja Itä-Ukrainassa vuonna 2014. Suomen puolustuksen toimintaympäristö on epävaka ja vaikeasti ennakoitavissa, ja turvallisuustilanne voi heikentyä nopeastikin.” (Valtioneuvoston puolustusselonteko 2025).

Samalla kun kansainvälisessä turvallisuuspolitiikassa kilpailevat keskenään arvot, intressit ja sopimukset, ei Suomen turvallisuustilanteen parantumisesta ole merkkejä. Tilanne voi päinvastoin pahentua, kun Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa päättyy. Venäjän suurvaltatavoitteet eivät katoa, mutta sen nykyhetkellä Ukrainaan sidotut tiedustelu- ja vaikuttamisresurssit vapautuvat käyttöön muualla.

Venäjän pitkäaikaiseen kiinnostukseen Suomea kohtaan vaikuttaa maantieteellinen sijaintimme Itämeren, jolla on keskeinen merkitys Venäjälle, ja nopeasti strategista merkitystään kasvattavan arktisen alueen välissä. Suomi kiinnostaa useita maita paitsi geostrategisen sijaintinsa, myös ulko- ja turvallisuuspoliittisen asemansa ja teknologisen osaamisensa vuoksi. Osana Euroopan unionia ja Natoa sekä halukkaiden koalition aktiivisena jäsenenä Suomi on nykyisellään kokoaan merkittävämpi toimija (Suojelupoliisin kansallisen turvallisuuden katsaus 2026).

Suojelupoliisin katsauksessa 2026 tulevat näkyviin myös Kiinan ambitiot:

”Kiina pyrkii muokkaamaan maailmanjärjestystä omia intressejään palvelevaksi hyödyntämällä yhteistyötä Venäjän kanssa, rakentamalla kansainvälisiä liittoumia globaaliin etelään ja pyrkimällä valjastamaan kansainvälisiä rakenteita omien tavoitteidensa tueksi.”

Suomi ja EU pyrkivät siihen, että turvallisuus ja kansainvälinen kauppa ovat vankkoja eivätkä ulkoiset painostukset vaikuttaisi niihin. Tämä suuntaus ei ole Kiinan ambitioiden mukainen, sillä se haluaa luoda vaihtoehtoisen maailmanjärjestyksen ja Kiinan ja Venäjän välisen läheisen yhteistyön.

Kaiken kaikkiaan maailma on jatkuvassa muutoksessa, yhteiskunnat yhä riippuvaisempia toisistaan, ja kokonaisuuteen vaikuttavat edelleen uudet epävarmuustekijät. Tilanteet, joissa kansallinen itsemääräämisoikeus, toimintavapaus tai asukkaiden elinmahdollisuudet ovat vakavasti uhattuina on näin ollen huomioitu kokonaisturvallisuuden toimintamallissa (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025, Valtioneuvoston puolustusselonteko 2025). Maalahden kunnan varautuminen perustuu kokonaisturvallisuuden toimintamalliin.

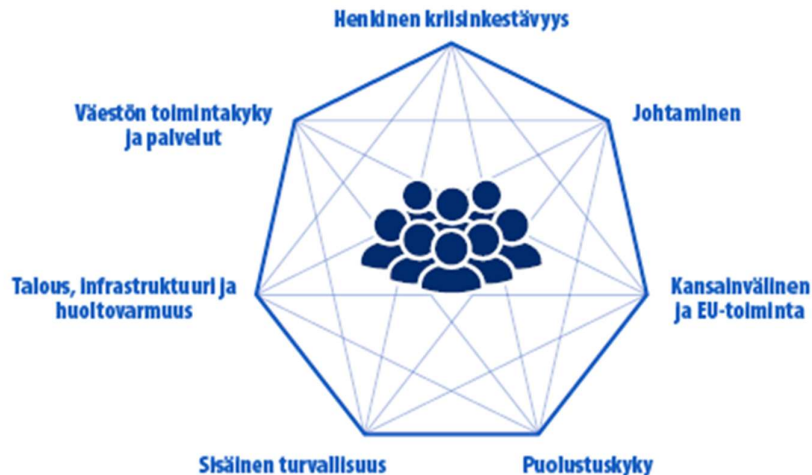
Maalahden kunnan valmiussuunnittelussa huomioidaan soveltuvien osien lisäksi Suomen kansainvälisen yhteistyön näkökulmat. Euroopan unioni on Suomen tärkein arvo- ja turvallisuus-

viitekehys. Huomattavaa on, että myös Nato-jäsenyys vaikuttaa Suomeen kohdistuviin uhkiin ja mahdollisuuksiin sekä varautumiselle asetettuihin vaatimuksiin (katso esimerkiksi Huoltovarmuuskeskus 2024, Valtioneuvosto 2022, NATO Resilience, Civil Preparedness and Article 3 2023, Valtioneuvoston puolustusselonteko 2024).

Valtioneuvosto (2024) korostaa yhteiskunnan kriisinsietokyvyn, kansallisen puolustuskyvyn ja sisäisen turvallisuuden ylläpitämisen merkitystä Suomen turvallisuudelle. Varautumisen kannalta keskeinen Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (2025) on valtioneuvoston periaatepäättös, joka korostaa valtion viranomaistoimintojen ohella kuntien, elinkeinoelämän ja järjestöjen merkitystä **yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen** turvaamisessa. Tällaisia elintärkeitä toimintoja ovat:

- valtion johtaminen
- kansainvälinen ja EU-toiminta
- Suomen puolustuskyky
- sisäinen turvallisuus
- talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus
- väestön toimintakyky ja palvelut
- henkinen kriisinkestävyys.

Edellä mainitut toiminnot ovat poikkihallinnollisia, yhteiskunnalle välttämättömiä toimintokokonaisuuksia, jotka on oltava turvattuina kaikissa tilanteissa. Näitä toimintoja on arvioitu ja tarkasteltu Maalahden kunnan valmiussuunnitelmassa kattavasti, tarvittavin osin toimintakorttitasoiseen ohjeistukseen saakka.

Kuva 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, 2025).

Sisäministeriön julkaisemassa Kansallisessa riskiarviossa (2023) yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin on tunnistettu kohdistuvan seuraavia uhkia:

- informaatiovaikuttaminen
- poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus
- sotilaallisen voiman käyttö
- laajamittainen maahantulo

- yhteiskunnan rakenteisiin tai laajoihin ihmisjoukkoihin tehty terroristinen isku
- isojen väkijoukkojen väkivaltainen liikehdintä
- julkisen talouden häiriö
- rahoitusjärjestelmän häiriö
- sähkön saannin suurhäiriö
- polttoaineen saannin häiriöt
- tieto- ja viestintäverkkojen ja -palveluiden häiriöt
- logistiikan häiriöt
- mikrobilääkeresistenssi
- pandemia tai muu vastaava laajalle levinnyt epidemia
- eläintautiepidemiat
- vesihuollon häiriöt
- elintarvikehuollon häiriöt
- merellinen monialaonnettomuus
- vakava ydinvoimalaitosonnettomuus
- useampi yhtäaikainen maastopalo
- äärimmäisen voimakas avaruusmyrsky
- yhdistelmä edellisiä.

On tärkeää huomata, että yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat kytköksissä toisiinsa ja niihin kohdistuva uhka voi vaikuttaa myös muihin toimintoihin. Uhat voivat ilmetä samanaikaisesti tai toisiaan seuraten.

Epävarmuus ja kompleksisuus ovat aikamme keskeisiä haasteita. Geopolitiikan ja talouden muutokset sekä teknologian kehitys vahvistavat yhteiskunnallisia ja ympäristöön liittyviä kriisejä. Lisäksi digitaalisen luottamuksen ja asianmukaisen datankäsittelyn merkitys korostuu (VTT 2024). Varautumisessa on huomioitu myös erilaisten demokratianvastaisten toimien mahdollisuus.

Maalahden kunnan tulee osaltaan huolehtia tunnistettujen uhkien vaikutustenarvioinnista sekä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuudesta omalla toimialueellaan. Uhkien torjuminen ja niiden vaikutuksista palautuminen toteutetaan kulloinkin voimassa olevilla säädöksillä ja olemassa olevilla voimavaroilla. Ennakoivaa turvallisuustyötä tehdään kaikilla toimialoilla ja niiden yksiköissä.

Jatkuvuudenhallinta on oleellinen osa valmiussuunnittelua. Sisäisen suunnittelun ohella valmiussuunnitteluprosessissa huomioidaan myös sidosryhmiin liittyvät riskit, kuten esimerkiksi kaupallisten palveluntuottajien mahdolliset konkurssitilanteet sekä laajamittaisten ja pitkäkestoisten lakkojen vaikutukset.

Maalahden kunta ja sen erityispiirteet

Seuraavassa on kuvaus Maalahden kunnasta ja sen organisaatiosta. Tämän alaluvun tarkoituksena on kuvata niitä seikkoja, jotka vaikuttavat kunnan turvallisuusedellytyksiin ja valmiussuunnitteluun. Tähän kuuluvat muun muassa kunnan maantieteelliset, väestölliset, taloudelliset ja rakenteelliset olosuhteet.

Maalahden kunta sijaitsee noin 25 km kilometriä Vaasasta etelään. Kunta on kaksikielinen saaristokunta. Maalahden kunnassa on noin 5 400 asukasta, joista noin 500 asuu Bergön saarella, jonne ei ole kiinteää tieyhteyttä. Saaren ja mantereen välillä kulkee lossi. Kunnan väestöstä ruotsia puhuu 85 prosenttia, suomea 9 prosenttia ja muita kieliä 6 prosenttia.

Kunnan väestöstä 15 prosenttia on alle 15-vuotiaita, 55 prosenttia työikäisiä ja 30 prosenttia yli 65-vuotiaita. Työllisyysaste on korkea, ja työttömien osuus työnhakijoista oli noin 4,5 prosenttia joulukuussa 2025. MDI:n vuonna 2026 tekemän väestöennusteen mukaan asukasluvun odotetaan pienenevän noin 200 asukkaalla vuoteen 2050 mennessä.

Kunnan kokonaispinta-ala on 1 119 neliökilometriä. Tästä 511 neliökilometriä on maa-alaa ja 508 neliökilometriä vesialaa. Rantaviivan pituus on 63 kilometriä. Suuri osa kunnan maapinta-alasta on metsää.

Etäisyydet suurempiin keskuksiin ovat seuraavat:

- Vaasa 25 km
- Pori 175 km
- Seinäjoki 90 km
- Helsinki 420 km
- Turku 300 km

Valmiussuunnittelun kannalta Maalahden kunnan erityispiirteiksi on tunnistettu seuraavaa:

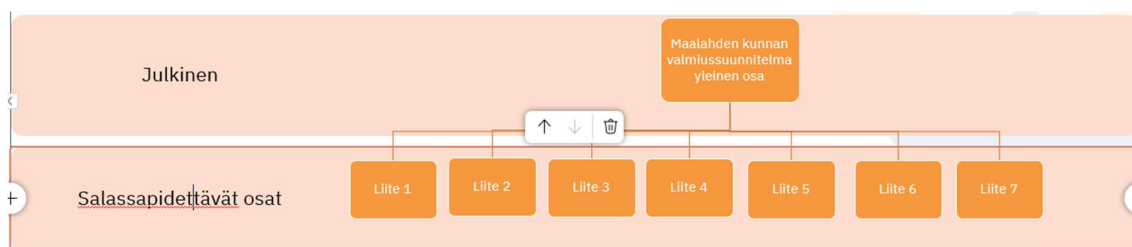
- suuri saaristo, laaja merialue ja pitkä rantaviiva
- Bergön saaristoon, jonne ei ole kiinteää tieyhteyttä, kuljetaan lossilla
- asukasluku on kesäisin huomattavasti suurempi, koska kunnassa on noin 2 000 kesämökkiä
- kunnan suhteellisen suuri pinta-ala, joka on varsin harvaan asuttu
- Vaasan lentokentän läheisyys
- Vaasan sataman läheisyys
- erikoiskuljetusreitti Söderfjärdenintietä, Rantatietä ja Maalahdentietä pitkin
- kulttuurihistorialliset kohteet
- tuulivoimapuistot
- kaukolämpöverkko kunnan kiinteistöille
- pohjavesialueet ja vesiliikelaitos.

Kestävän kehityksen strategiassa 2021–2025 todetaan, että koska kunta sijaitsee meren äärellä, maankohoaminen vaikuttaa, ja tulevaisuudessa on tarpeen selvittää tarkemmin myös ilmastonmuutokseen liittyviä mahdollisia riskialueita ja valmiusasioita. Ilmastonmuutos johtaa muun muassa rajujen rankkasateiden lisääntymiseen, mikä edellyttää uusia ratkaisuja kiinteistöissä ja lisää painetta pintavesien johtamista koskevaan kokonaissuunnitteluun. Tätä tarkastellaan enemmän, kun laaditaan päivitetty kestävän kehityksen ohjelma.

Valmiussuunnittelu käytännössä

Valmiussuunnitelmakatsaus

Maalahden kunnan valmiussuunnitelmakokonaisuus käsittää valmiussuunnitelman yleisen osan, joka on julkinen asiakirja ja jossa kuvataan valmiussuunnittelun keskeinen viitekehys. Suunnitelman liitteenä ovat toimiala- ja palvelualuekohtaiset osat sekä tehtävä- ja toimipistekohtaiset toimintakortit. Yleisen osan liitteet ovat julkisuuslain nojalla salassapidettäviä (julkisuuslain 24. §:n 1. momentin kohdat 7 ja 8).

Kuva 3. Katsaus valmiussuunnitelmien rakenteesta.

Valmiussuunnittelu on keskeinen osa kaikkien organisaatioiden varautumista niin normaaliolojen häiriötilanteita kuin vakavampia poikkeusoloja varten. Suomessa lainsäädäntö velvoittaa kunnat valmiussuunnitelmien ja varautumisen kautta huolehtimaan, että niiden tehtävät voidaan hoitaa mahdollisimman hyvin myös poikkeusoloissa.

Valmiussuunnittelu on jatkuva prosessi, joka käsittää riskien arvioinnin, säännönmukaisen dokumentaation päivittämisen sekä koulutus- ja harjoittelutoiminnan organisaation kaikilla tasoilla sekä yhteistyössä eri viranomaisten ja sidosryhmien kanssa.

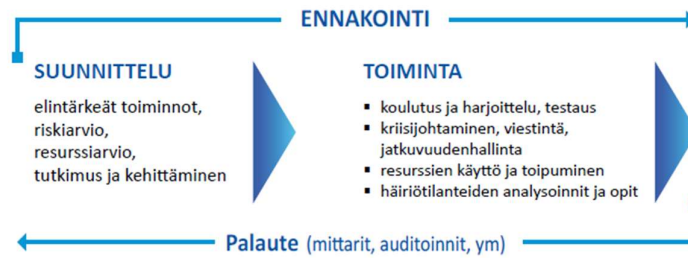
Suunnitelmia tarkastellaan ja päivitetään riskiarvioiden sekä koulutustapahtumissa ja valmiusharjoituksissa havaitun pohjalta. Kaikki suunnitelmat liitteineen tallennetaan Twebiin. Jokaisella toimialalla on lukitussa kaapissa/arkistossa kansio, jossa on paperiversiot yleisestä osasta, viestintäohjeista ja toimialan/yksikön omista suunnitelmista. Konsernihallinnossa on kansio, jossa on kaikki kunnan valmiussuunnitelmat liitteineen.

Kunnan valmiussuunnittelua ohjaa, johtaa, yhteensovittaa ja valvoo kunnan johtoryhmä. Ryhmässä on kunnanjohtaja, tekninen johtaja, sivistysjohtaja, hallintojohtaja, talouspäällikkö ja hyvinvointipäällikkö sekä valmiusasioita käsiteltäessä myös Maalahden Veden johtaja.

Valmiussuunnittelua koordinoi kunnanjohtaja teknisen johtajan tuella. Kunnanjohtajan ohella valmiussuunnittelun yhteyshenkilönä toimii tekninen johtaja, joka vastaa henkilövarauksista (VAP) sekä ajoneuvo-, kone- ja polttoainetarauksista.

Toimenpiteisiin ryhdytään yhteistyössä viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa.

VARAUTUMISEN PROSESSI

Kuva 4. Varautumisen prosessi (Turvallisuuksomitea 2024).

Varautuminen perustuu muutamaan perusperiaatteeseen:

- **Vastuuperiaate** – se, joka vastaa toiminnasta normaalioloissa, vastaa siitä myös katastrofien, kriisien ja aseellisten konfliktien aikana.
- **Samankaltaisuusperiaate** – toimintaorganisaatio ja sen sijainti on mahdollisuuksien mukaan sama niin rauhan, kriisin kuin sodankin aikana.
- **Läheisyysperiaate** – kriisit käsitellään alimmalla mahdollisella hallinnon tasolla.

Valmiussuunnitelmat ja vastuuhenkilöt

Maalahden kunnan valmiussuunnitelman yleinen osa päivitetään tarvittaessa, vähintään kerran valtuustokaudessa. Valmiussuunnitelman yleisen osan valmistelee kunnanjohtaja yhteistyössä kunnan johtoryhmän kanssa. Kunnanhallitus vastaa riskienhallintaa koskevista ohjeista kunnan hallintosäännön 74. §:n mukaisesti ja hyväksyy näin ollen valmiussuunnitelman yleisen osan. Kunnan valmiussuunnitelman yleinen osa annetaan tiedoksi kunnanvaltuustolle.

Toimiala- ja yksikkökohtaiset suunnitelmat, mukaan lukien toimintakortit, tarkistetaan vuosittain ja päivitetään tarvittaessa. Toimialakohtaisen suunnitelman hyväksyy osastopäällikkö ja yksikkökohtaisen suunnitelman ja toimintakortit yksikön päällikkö / liikelaitoksen johtaja.

Kuntakonserniin kuuluvat yhtiöt vastaavat itse valmiussuunnittelustaan. Kunnan valmiussuunnittelussa huomioidaan ja yhteensovitetään tarvittaessa myös yhtiöiden toiminta (Maalahden Energia Oy, Kiinteistö Oy Maalahden Asunnot, Maalahden-Korsnäsin terveydenhuoltokiinteistöt Oy, Maalahden hyvinvointikiinteistöt Oy ja Kiinteistö Oy Lyran sekä Bostads Ab Nybyraden ja Kiinteistö Oy Dankas).

Lisäksi valmiussuunnittelussa huomioidaan muut palveluntuottajat, joiden toiminta perushuollon, teollisuustuotannon, energihuollon ja infrastruktuurin alueilla on kunnan toiminnan kannalta välttämätöntä, tämä koskee muun muassa sähkönsaantia ja palkanlaskentaa.

Yhteistyötä ja valmiussuunnitelmien yhteensovittamista tehdään aktiivisesti ja jatkuvasti Pohjanmaan hyvinvointialueen, poliisin, Puolustusvoimien ja muiden viranomaisten kanssa.

Koulutukset ja harjoittelu

Maalahden kunnan organisaatio osallistuu aktiivisesti laajempiin viranomaisyhteistyöharjoituksiin. Näitä ovat muun muassa alueelliset valmiusharjoitukset ja Taisto.

Toimialoilla ja yksiköissä voidaan järjestää omia harjoituksia eri aiheista, ja ne voidaan toteuttaa myös yhteistyössä muiden toimialojen tai viranomaisten kanssa.

Kunta lähettää johtavia viranhaltijoita alueellisille ja valtakunnallisille maanpuolustuskursseille sekä yksittäisille erikoiskursseille. Osallistujia valittaessa huomioidaan ensisijaisesti yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta kriittisten toimialojen tarpeet ja osallistumismahdollisuuksien tasapuolinen jakautuminen toimialoille.

Kunnan toimivalta

Yleistuimivalta antaa kunnille laajan mahdollisuuden toimia kuntalaisten hyväksi erilaisissa häiriötilanteissa. Kunnan perustehtävä on kuntalain mukaan edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

Kunnan tulee valmiuslain nojalla valmistautua toimimaan mahdollisimman normaalisti ja tarjoamaan peruspalveluja häiriötilanteista huolimatta, myös poikkeusoloissa. Varautumisen näkökulma huomioidaan siksi myös kunnan strategiassa ja ohjelmissa.

Jokainen Maalahden kunnan työntekijä on aktiivinen turvallisuustoimija, joka työskentelee kunnan asukkaita ja asiakkaita varten (pelastuslain 65. §). Maalahden kunnan työsuojelun toimintaohjelmassa (hyväksytty vuonna 2023) avataan muun muassa riskien kartoitustyötä ja koulutusta. Henkilöstön osaamisen kehittämistä varautumisen osalta avataan myös henkilöstön koulutusohjelmassa, joka laaditaan yhteistyössä kunnan toimialojen kanssa ja yhdessä henkilöstön edustajien kanssa. Kunnassa on myös useita muita ohjausasiakirjoja, jotka liittyvät työhyvinvointiin ja henkilöstön hyvinvointiin.

Jatkuva työsuojelun, työhyvinvoinnin ja johtamisen kehittäminen on tärkeä osa varautumista. Järjestelmällinen työsuojelujärjestelmän käyttö sekä säännöllinen työpaikan vahinko- ja riskitekijöiden arviointi ja kehittäminen sekä niiden käsittely tukevat valmiussuunnittelua. Henkilöstö työskentelee yhdessä, toisiaan kunnioittaen, rohkeasti ja vastuullisesti myös varautumista koskevissa asioissa.

Kansalaisyhteiskunta

Kansalaisyhteiskunnan kokonaisturvallisuustoimijoita ovat järjestöjen ja yhdistysten lisäksi muun muassa ihmisten vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvat sosiaaliset verkostot, yleishyödylliset yhteisöt ja yhteiskunnalliset liikkeet. Toimijoiden keskinäinen luottamus on olennainen osa yhteiskunnan kriisinkestävyyden ylläpitämistä (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025).

Häiriötilanteissa järjestöihin kuulumattomien yksilöiden auttamishalu kokonaisuuden tukemiseksi koordinoidaan vakiintuneiden yhteistyöjärjestöjen kautta. Kansalaisyhteiskunnan toimijat edistävät osallisuutta, järjestävät ennalta ehkäisevää toimintaa ja koulutusta sekä toimivat merkittävänä tiedonvälittäjinä. Järjestöjen lisäksi myös uskonnollisilla yhteisöillä on tärkeä rooli erityisesti henkisen kriisinkestävyyden vahvistamisessa sekä henkisen ja hengellisen huollon antamisessa osana psykososiaalisen tuen kokonaisuutta (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025).

Maalahdessa on useita yhdistyksiä ja seurakuntia. Keskeisiä kansalaisyhteiskunnan toimijoita ovat Maalahden seurakunta sekä vapaakirkot ja kaikki aktiiviset yhdistykset. Monilla näistä on laaja osaaminen varautumisessa, muun muassa Punaisella Ristillä, Folkhälsanilla ja Martta-yhdistyksillä sekä Träffpunkten rf:llä ja USM rf:llä. Muita aktiivisia yhdistyksiä, joilla on paljon jäseniä ja vahvaa toimintaa, ovat eläkeläisyhdistykset, nuorisoseurat ja urheiluseurat.

Yksilöt turvallisuustoimijoina

Kuntalaiset vastaavat varautumisesta omissa kotitalouksissaan. Kuntalaisten omatoiminen varautuminen ja osaaminen häiriötilanteissa parantaa koko kunnan häiriönsieto- ja toipumiskykyä.

Kokonaisturvallisuuden periaatteen, joka kuvataan turvallisuusstrategiassa (2025), mukaan kaikki yhteiskunnan toimijat sisällytetään varautumisyhteistyöhön. Strategiassa korostetaan, että yksilöiden toimintakyky sekä tiedot, taidot ja turvallisuutta vahvistava asenne muodostavat yhteiskunnan kriisinkestävyyden perustan. Yleissivistyksen ja medialukutaidon lisäksi taito toimia turvallisesti digitaalisessa ympäristössä on nykyisin tärkeä osa kansalaistaitoja.

Halu osallistua ja auttaa ilmenee järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan lisäksi myös perheen tai lähiyhteisön jäsenten toiminnassa, naapuriapuna, kyläyhteisöissä, sosiaalisen median verkostoissa ja erilaisissa ryhmissä toimimisena sekä kansalaisten omatoimimisena varautumisena. Vapaaehtoisen osallistumisen lisäksi yksilöt osallistuvat yhteiskunnan kriisinkestävyyden varmistamiseen myös kansalaisvelvollisuuksien pohjalta. Maanpuolustusvelvollisuus, oppivelvollisuus ja verovelvollisuus lujittavat yhteiskuntaamme monin tavoin. Lisäksi yksilöt osallistuvat elintärkeiden toimintojen turvaamiseen myös työtehtäviensä kautta. Yksilöiden laaja osallistuminen eri rooleissa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen kasvattaa kokonaisturvallisuuden vaikuttavuutta merkittävästi.

Jokaisen tulisi varautua häiriötilanteisiin. 72 tunnin suosituksen mukaan kaikkien kotitalouksien tulisi varautua pärjäämään kolme vuorokautta mahdollisessa häiriötilanteessa. Se tarkoittaa, että jokaisella tulisi olla kotona muun muassa ruokaa ja lääkkeitä vähintään kolmeksi vuorokaudeksi. Omatoimiseen varautumiseen kuuluu myös, että tietää mistä saa oikeaa tietoa häiriötilanteesta ja miten pärjää kylmenevässä asunnossa.

Verkkosivustolla 72tuntia.fi on ohjeita muun muassa kotivarasta, tiedotuksesta ja suojaumisesta.

Verkkosivustolla suomi.fi on myös paljon tietoa ja varautumisohjeita, jotka koskevat erilaisia häiriöitä ja kriisitilanteita sekä poikkeusoloja. Ohjeita on sekä kansalaisille että yrityksille ja yhteisöille.

Varautumisohjeita erilaisiin häiriötilanteisiin on myös Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön verkkosivustolla spek.fi.

Sovellus 112 Suomi on myös hyvä työkalu. Sen lisäksi, että sovelluksen avulla on mahdollista kutsua apua erilaisissa ongelma- ja hätätilanteissa, siinä on myös varautumistoimintoja. Klikkaamalla ensin Palvelut ja sen jälkeen Toimintaohjeet, saa hyödyllisiä varautumisohjeita: Suuri osa infosta on saatavilla myös ilman verkkoyhteyttä. Sovellusta voi käyttää avun pyytämiseen missä tahansa Euroopan maassa.

Maalahden kunta edistää kuntalaisten omatoimista varautumista kertomalla kotitalouksien varautumisen tärkeydestä, tiedottamalla kunnan varautumistoimenpiteistä ja tekemällä varautumista koskevaa yhteistyötä paikallisyhteiskunnan eri toimijoiden kanssa.

Viestintä

Oikean ja ajantasaisen tiedon saatavuus on oleellista, mikä on keskeistä kunnan kriisiviestinnässä. Maalahden kunta tiedottaa toiminnastaan ja mahdollisista muutoksista ensisijaisesti kunnan verkkosivustolla maalhti.fi ja sosiaalisissa medioissa (Facebook ja Instagram).

Viestinnässä on tärkeää huomioida kohderyhmä. Kohderyhmään voi kuulua myös henkilöitä, jotka eivät ole kunnan asukkaita. Tilanneraportista Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2025 käy ilmi, että monipaikkaisuus kasvaa. Harvaan asutuilla alueilla on yhä enemmän henkilöitä, jotka työskentelevät kausi- ja keikkatyöläisinä, ja metsien ja rakennusten etäomistus yleistyy.

Tämä tulee myös huomioida kunnan viestinnässä, ja on oltava tietoisia, että kohderyhmä, jonka kunta kriisiviestinnällään haluaa tavoittaa, voi olla monessa paikassa, ei ainoastaan omassa kunnassa.

Jos tietoa ei voi levittää muulla tavoin, sen voi noutaa fyysisesti kunnantalolta.

Kunnalla on erillinen viestintäsuunnitelma, joka on konsernihallinnon valmiussuunnitelman liitteenä.

Hyvä hallinto kaikissa tilanteissa

Maalahden kunnan tulee varmistaa omassa kunnassaan perustuslain mukaisen demokratian toteutuminen, hyvän hallinnon jatkuvuus ja päätöksentekoprosessin onnistuminen kaikissa tilanteissa.

Hallinnon jatkuvuuden varmistamiseksi Maalahden kunta on kehittänyt toimintatapoja ja niitä tukevia valmiuksia häiriö- ja kriisitilanteisiin varautumiseksi.

Erilaisissa häiriö- ja kriisitilanteissa käytettäviä päätöksenteon toimintamalleja sisältyy seuraaviin ohjeisiin:

- hallintosääntö
- konsernihallinnon valmiussuunnitelma ja toimintakortit
- toimialakohtaiset ohjeet, kuvataan toimialojen valmiussuunnitelmissa
- vaaliohjeet (oikeusministeriö) ja edellä mainitut asiakirjat
- sisäisen valvonnan ohje, joka perustuu riskinarviointiin.

Edellä mainittujen toimintamallien ja niihin liittyvien ohjeiden lisäksi Maalahden kunnalla on hyvään hallintoon välillisesti liittyvinä ohjeina esimerkiksi kunnan tietosuojaselosteet.

Toiminta häiriötilanteissa

Maalahden kunta on varautunut tuottamaan kuntalaisille tärkeät palvelut sekä varmistamaan päätöksenteon toimivuuden eri häiriötilanteissa.

Yleistoimivalta antaa kunnille laajan mahdollisuuden toimia kuntalaisten hyväksi erilaisissa häiriötilanteissa. Tämä voi tarkoittaa väliaikaisia muutoksia henkilöstön tehtäviin tai työaikoihin sekä varallaolon, hätätyön tai suojelutyön tarvetta. Häiriötilanteiden aikana palveluissa voi esiintyä katkoksia, mutta pyrkimyksenä on, että palvelut palautuvat normaaliksi mahdollisimman pian.

Maalahden kunnan valmiusorganisaatio perustuu normaaliolojen johtoryhmäkokoonpanoon, jota täydennetään Maalahden Veden johtajalla ja tarvittaessa muilla asiantuntijoilla, kuten maaseutuhallinnon yhteyshenkilöllä, verkkosivustosta ja sosiaalisista medioista vastaavalla henkilöllä ja IT-järjestelmä vastaavalla. Kunnanjohtaja kutsuu asiantuntijat valmiusjohtoryhmään.

Valmiusjohtoryhmän tehtävänä on toimia kunnanjohtajan apuna päätöksentekomenettelyssä valmiuslain (2011) 3. §:n ja puolustustilain (1991) 1. §:n määrittelemissä poikkeusoloissa.

Valmiusjohtoryhmän tehtävänä on myös sovittaa yhteen tilanteen edellyttämiä toimenpiteitä, jotta kriisitilanteen hallitseminen ja siitä toipuminen voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaasti yhteisin toimenpitein.

Jos johtovastuu on muualla kuin kunnalla, ryhmä tukee toimivaltaisten viranomaisten toimintaa kunnan voimavaroilla ja huolehtii kunnan omien toimintaedellytysten turvaamisesta.

Raivausryhmät

Ryhmien tehtävänä on suorittaa heille määrättyjä raivaus- ja maarakennustehtäviä, vesivahinkojen torjuntatehtäviä sekä kuljetustehtäviä. Ryhmien kokoonpano on kuvattu teknisen toimialan valmiussuunnitelmaan.

Johtovastuu eri tilanteissa

Kunta vastaa varautumisesta ja johtaa omaa toimintaa koskevaa varautumista. Monissa häiriötilanteissa toiset viranomaiset johtavat työtä, ja kunta avustaa niitä vain tarvittaessa. Johtovastuu voi vaihdella, ja samaa häiriötä voi aluksi johtaa yksi viranomainen, mutta tilanteen selvityksessä johtovastuun voi ottaa toinen viranomainen. Seuraavassa oleva selvitys ei siksi ole täysin kattava tai tarkka.

Laajamittainen maahantulo, laaja ja laitton maahantulo (pakolaiset)

Johtovastuu: poliisi, Rajavartiolaitos ja Maahanmuuttovirasto

Majoitus ja toimeentulo: Maahanmuuttovirasto

Sairaanhoito: hyvinvointialue

Kuljetukset kunnassa: tekninen toimi

Sisäministeriö ohjaa Maahanmuuttovirastoa varautumaan laajamittaiseen maahanmuuttoon ja valmiussuunnitelmien käyttöönottoon.

Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmä, jota johtaa Maahanmuuttovirasto, huolehtii turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta normaalioloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa. Maahanmuuttovirasto käsittelee laajamittaisen maahanmuuton yhteydessä tulleiden henkilöiden oleskelulupahakemukset ja tekee niistä päätökset.

Muita tärkeitä valtakunnallisia viranomaisia ovat Rajavartiolaitos ja poliisi, jotka rekisteröivät maahanmuuttajat. Suomen Punainen Risti, kunnat, yksityiset toimijat ja eri järjestöt vastaavat vastaanottokeskusten toiminnasta.

Vesi- tai ruokamyrkytys-epidemia, tartuntatauti-epidemia

Johtovastuu: hyvinvointialue / vastaava terveys- ja ympäristötarkastaja

Sairastuneiden hoito: hyvinvointialue

Karanteeni ja hoito eristyksessä: hyvinvointialue

Mahdollisesti syy selvitetään ja korjataan: tekninen toimi (ympäristöviranomainen), vesilaitos

Vedenjakelu: kunta, vesiliikelaitos

Laaja sähkökatko tai lämmönjakelun katko

Johtovastuu: pelastustoimi

Vikojen korjauksiin varautuminen: Vaasan Sähkö, tekninen toimi avustaa

Kunnan asukkaiden ja omaisuuden suojeluun varautuminen: pelastustoimi, hyvinvointialue, tekninen toimi

Virka-apua voidaan pyytää poliisilta.

Suuronnettomuus maalla tai merellä

Johtovastuu:

- onnettomuus maalla (sekä öljy- ja ympäristövahingot saaristossa): pelastustoimi
- onnettomuus merellä: Rajavartiolaitos

Varautuminen: pelastustoimi, raivausryhmät, hyvinvointialue

Öljyntorjunta: pelastustoimi, tekninen toimi (ympäristöviranomainen)

Virka-apua voidaan pyytää poliisilta ja Puolustusvoimilta.

Säteilyvaaratilanne

Johtovastuu: paikallisesti pelastustoimi, laajemmissa tilanteissa Säteilyturvakeskuksella on johtovastuu. Paikallisissa tilanteissa Säteilyturvakeskus antaa asiantuntija-apua.

Varautuminen: kunnan johtoryhmä ja organisaatio, hyvinvointialue ja muut viranomaiset.

Hybridivaikuttaminen

Hybridivaikuttamisessa on ensin tunnistettava, millaisesta vaikuttamisesta on kyse. Vaikuttamistyyppistä riippuen tulee kyseeseen erilainen viranomaisten välinen yhteistyö. Lähtökohdana on, että hybridiuhkien torjumista ei valmistella vain jollain yksittäisellä vastuualueella tai jossain yksittäisessä ministeriössä, vaan se tapahtuu yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa.

Monissa tilanteissa edellytetään tiivistä yhteistyötä poliisin, rajavallvonnan, hyvinvointialueen ja kuntien kanssa.

Toiminta poikkeusoloissa ja puolustustilassa

Maalahden kunta toimii kulloinkin voimassa olevan lainsäädännön määrittämin valtuuksin. Kunnan hallinnossa ja päätöksenteossa noudatetaan voimassa olevaa hallintosääntöä. Henkilöstön riittävyys ja jaksaminen sekä työsuojeluasiat ovat kaiken toiminnan ytimessä kaikissa olosuhteissa. Joustavien ja vaihtoehtoisten toimintamenettelyjen ohella suunnitellaan myös vaihtoehtoisia henkilöstökokoonpanoja, ja sijaisjärjestelyt huomioidaan harjoittelussa. Henkilövaraukset (VAP) tarkistetaan vuosittain.

Valmiussuunnittelussa on huomioitu kunnan oman hallinnon ja talouden toiminta myös kunnan evakuointitilanteessa sekä tilanteessa, jossa on tarpeen vastaanottaa evakuoitua väestöä muista kunnista. Toimintasuunnitelma väestön siirtämiseksi poikkeusoloissa laaditaan tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa noudattaen hyvinvointialueen kanssa sovit-
tuja yhteistyöohjeita sekä sisäministeriön Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohjetta (2024).

Valmiussuunnitelmien ja toiminnan yhteensovittaminen eri viranomaisten kanssa sisältyy alueellisiin valmiusharjoituksiin. Muuttuviin ja erityisen haastaviin olosuhteisiin varautumisessa panostetaan monialaiseen yhteistyöhön ja suunnitellaan myös vaihtoehtoisia toimintamalleja.

Valmiussuunnittelussa pyritään lisäksi arvioimaan häiriötilanteista ja kriiseistä toipumista mahdollisimman kattavasti.

Ohjeet poikkeusoloja ja puolustustilaa varten on kirjattu toimialakohtaisiin valmiussuunnitelmiin, jotka ovat julkisuuslain 24. §:n 1. momentin kohtien 7 ja 8 nojalla salassapidettäviä.

Liitteet

Liite 1: Konsernihallinnon valmiussuunnitelma liitteineen

Liite 2: Maalahden Veden valmiussuunnitelma

Liite 3: Kriisiviestintäohjeet

Liite 4: Sivistystoimen valmiussuunnitelma liitteineen

Liite 5: Teknisen toimen valmiussuunnitelma liitteineen

Liite 6: VAP – varattu henkilöstö

Liite 7: Maalahden kunnan suunnitelma evakuointikeskuksen perustamiseksi

Liitteenä olevat asiakirjat ovat salassapidettäviä julkisuuslain 24. §:n 1. momentin kohtien 7 ja 8 nojalla.

Lähteet

Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta (2022). Valtioneuvoston julkaisu 2022:18. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/6731c689-8357-4e42-bf92-8504a4f5c7d8>

Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje: Väestön siirtäminen poikkeusoloissa (2024). Sisäministeriön julkaisuja 2024:3. <https://intermin.fi/julkaisut/julkaisu?pu-bid=URN:ISBN:978-952-324-988-2>

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus (2025): [Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2025.pdf](#)

HVK:n strategia 2024–2027 (2024). www.huoltovarmuuskeskus.fi/huoltovarmuusorganisaatio/huoltovarmuuskeskus/strategia-visio-ja-missio

Kansallinen riskiarvio (2023). Sisäministeriön julkaisuja 2023:4. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/851f2abf-6c31-473e-8845-086a7425eed9>

Kansallisen turvallisuuden katsaus 2026, Suojelupoliisi: <https://supo.fi/katsaus>

Kuntalaki (2015). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2015/410>

Pelastuslaki (2011). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/379>

Pohjanmaan alueellinen riskiarvio 2023: [Pohjanmaan alueellinen riskiarvio 2023](#)

Puolustustilalaki (1991). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1991/1083>

Resilience, civil preparedness and Article 3 (2023). <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/resilience-civil-preparedness-and-article-3>

Trendiraportti 2024: Resilienssin aika (2024). <https://cris.vtt.fi/en/publications/trendiraportti-2024-resilienssin-aika/>

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (2024). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/4c3ebc54-00a2-48ef-8a46-eadab8f2e70c>

Valmiuslaki (2011): <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/1552>

Valtioneuvoston puolustusselonteko (2024). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/285418f7-a233-49ee-b994-300641347c32>

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta (2025). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/f15aa48e-b55c-4f61-bda0-2bedf1427804>

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia: Valtioneuvoston periaatepäätös (2025): <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/54938b49-dc3f-4a35-9a22-ad92f319e743>

Keskeinen sanasto

Mukaillen: Kokonaisturvallisuuden sanasto (2017)

CBRNE	CBRNE-lyhennettä käytetään ydinuhkista ja uhkista, jotka liittyvät kemiallisiin, biologisiin tai säteileviin aineisiin tai räjähteisiin. Uhka voi olla onnettomuus, luonnonvoimista johtuva, tahallinen rikollinen teko tai sotilaallinen teko eri muodoissaan
epidemia	tilanne, jossa todennäköisesti yhteisen altistumisen aiheuttamia tautitapauksia todetaan tavanomaista enemmän tietyssä aikana tietyllä alueella; pandemia – maanosien yli levinnyt epidemia
evakuointi	äkillisesti ja odottamatta ilmaantuvasta tarpeesta johtuva ihmisten ja omaisuuden siirtäminen turvaan vaara-alueelta tai vaarallisesta kohteesta normaalioloissa tai poikkeusoloissa, laajuus vaihtelee yksittäisen talon asukkaista laajemman alueen koko väestöön kohdistuvaksi toimeksi
haavoittuvuus	yhteiskunnan rakenteissa, palveluissa tai prosesseissa oleva altistunut tai heikko kohta, jonka kautta uhka voi realisoitua
hybridivaikuttaminen	toiminta, jolla pyritään erilaisia, toisiaan täydentäviä keinoja (usein samanaikaisesti tai toisiaan seuraten) käyttäen ja kohteen heikkouksia hyödyntäen saavuttamaan omat tavoitteet; keinot voivat olla esimerkiksi taloudellisia, poliittisia tai sotilaallisia, myös teknologiaa ja sosiaalista mediaa voidaan käyttää
häiriötilanne	normaali- tai poikkeusoloissa esiintyvä uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa ja tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää
informaatiovaikuttaminen	suunnitelmallinen toiminta, jonka tavoitteena on informaatiota muokkaamalla saada aikaan omien tavoitteiden mukaisia muutoksia kohteen informaatio- ja mielipideympäristössä
jatkuvuudenhallinta	huoltovarmuutta parantava organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhkat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle, painopiste normaaliolojen häiriöissä, mutta myös poikkeusoloihin varautumista
katastrofi	tilanne, jolla on tai voi olla vakavia vaikutuksia ihmisiin, ympäristöön tai omaisuuteen, ml. kulttuuriperintö
kokonaisturvallisuus	tila, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuviin uhkiin ja riskeihin on varauduttu
kotivara	elintarvikkeista, vedestä ja lääkkeistä sekä muista päivittäistavaroista ja välttämättömyystarvikkeista koostuva kotitalouskohtainen varanto, jonka tarkoituksena on lievittää häiriötilanteiden välittömiä vaikutuksia ja tilapäisesti turvata väestön toimintakyky
kriisi	tehostettuja toimia vaativa tilanne, joka on vaarallinen, vaikea, sekava tai poikkeuksellinen
kriittinen infrastruktuuri	perusrakenteet, palvelut ja niihin liittyvät toiminnot, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi; sekä fyysisiä laitoksia ja rakenteita että sähköisiä toimintoja ja palveluja, muun muassa: energian

	tuotanto-, siirto- ja jakelujärjestelmät, liikenne ja logistiikka, tieto- ja viestintäjärjestelmät sekä vesi- ja jätehuolto
kriittiset palvelut	palvelut, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi
kyberturvallisuus	tila, jossa kybertoimintaympäristöstä yhteiskunnan elintärkeille toiminnoille tai muille kybertoimintaympäristöstä riippuvaisille toiminnoille koituvat uhkat ja riskit ovat hallinnassa
laaja turvallisuuskäsitys, laaja turvallisuus	kaikki sellaiset turvallisuuteen liittyvät kysymykset, joihin liittyvät uhkat voivat aiheuttaa merkittävää haittaa tai vaaraa väestölle tai yhteiskunnalle
laajamittainen maahantulo	suuren sellaisen ihmisjoukon, joka on joutunut jättämään pysyvän asuinpaikkansa ilman turvallista takaisinpaluun mahdollisuutta, saapuminen toiseen maahan
luonnononnettomuus	onnettomuus, joka aiheutuu Maan luonnollisista prosesseista
normaaliolot	yhteiskunnan pääsääntöinen tila, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata ilman, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö
omatoiminen varautuminen	yksityisten ihmisten ja yhteisöjen toiminta, jolla pyritään onnettomuuksien ehkäisyyn ja valmistaudutaan toimimaan vaaratilanteissa
onnettomuuksien ehkäisy	toiminta, jolla pyritään estämään onnettomuuksien tapahtuminen ja minimoimaan vahingot etukäteen (myös poikkeusoloissa)
onnettomuus	äkillinen, odottamaton ja tahaton tapahtuma, jolla on vahingolliset seuraukset
organisaatioturvallisuus	organisaation henkilöstöä, tietoa, materiaalia, teknistä infrastruktuuria ja ympäristöä koskeva turvallisuus
paikkatieto	tieto reaali maailman kohteesta tai ilmiöstä, jonka sijainti tunnetaan
pelastussuunnitelma	onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi ja vaaratilanteiden varalta tiettyä kohdetta varten laadittava suunnitelma
poikkeusolot	valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö; poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa
psykososiaalinen tuki	tukitoimien ja palvelujen kokonaisuus, jonka tavoitteena on torjua, rajoittaa tai lievittää psyykkisesti järkyttävän tilanteen ihmisille aiheuttamia seuraamuksia
puolustustila	yhteiskunnan tila, joka voidaan saattaa voimaan valtiollisen itsenäisyyden turvaamiseksi ja oikeusjärjestyksen ylläpitämiseksi tilanteessa, jossa Suomeen kohdistuu sota tai sotaan rinnastettavia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen vakavasti vaikuttavia sisäisiä, väkivaltaisia levottomuuksia; puolustustila saatetaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella
päivittäistavarahuolto	toiminta, joka on osa elintarvikehuoltoa turvaavaa järjestelmää ja jonka ensisijaisena tavoitteena on turvata väestön hyvinvoinnin kannalta tärkeiden päivittäistavaroiden saatavuus ja joukkoruokailun toimintaedellytykset; elintarvikehuollolla tarkoitetaan alkutuotannon, elintarviketeollisuuden sekä elintarvikekaupan ja jakelun muodostamaa kokonaisuutta; päivittäistavaroita ovat elintarvikkeet,

	hygieniatuotteet ja muut sellaiset tuotteet, joita ihmiset hankkivat päivittäiseen käyttöönsä
resilienssi, kriisinkestävyys	yksilöiden ja yhteisöjen kyky ylläpitää toimintakykyä muuttuvissa olosuhteissa sekä valmius kohdata häiriöitä ja kriisejä ja palautua niistä
riski	kielteisen seikan tai tapahtuman todennäköisyyden ja vaikutusten yhdistelmä; riskit voivat kohdistua esimerkiksi ihmisiin, eläimiin, omaisuuteen, tietojärjestelmiin, ympäristöön tai yhteisöllisiin arvoihin
riskianalyysi	toiminta, jossa tunnistetaan riskit ja arvioidaan vahinkotapahtuman todennäköisyys sekä odotettavissa olevat vahingot
riskienhallinta	järjestelmällinen toiminta, joka sisältää riskianalyysin sekä tarvittavien toimenpiteiden suunnittelun, toteutuksen, seurannan ja korjaavat toimenpiteet; riskienhallinnan keinoja ovat riskin välttäminen, siirtäminen, pienentäminen jakamalla ja vahingontorjunnalla sekä riskin ottaminen
suojaväistö	kiireellinen evakuointi normaalioloissa tai poikkeusoloissa, joka tapahtuu pelastusviranomaisen määräyksestä tulipalon tai muun onnettomuuden tai niiden välittömän uhkan vuoksi (lyhytaikainen, siirto suhteellisen lähelle)
suuronnettomuus	onnettomuus, jota on kuolleiden tai loukkaantuneiden määrän, ympäristöön tai omaisuuteen kohdistuneiden vahinkojen määrän taikka onnettomuuden laadun perusteella pidettävä erityisen vakavana
säteilyvaaratilanne	tilanne, jossa uhkaavan tai käynnissä olevan tapahtuman seurauksena ihmiset voivat altistua säteilylle normaalia enemmän tai ympäristö voi saastua radioaktiivisilla aineilla
tietoturva, tietoturvallisuus	järjestelyt, joilla pyritään varmistamaan tiedon saatavuus, eheys ja luottamuksellisuus (ml. kulunvalvonta, tilojen lukitus, asiakirjojen turvallinen säilytys ja hävitys, tietojen salaaminen, varmuuskopiointi, palomuuuri, virustorjunta, varmenteiden käyttö); myös: olot, jossa tietoturvariskit ovat hallinnassa
tilannekuva	koottu kuvaus vallitsevista olosuhteista, käsillä olevan tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista
tilannetietoisuus	päätöksentekoa varten tarvittava ymmärrys tapahtuneista asioista, niihin vaikuttaneista olosuhteista, eri osapuolien tavoitteista ja tapahtumien mahdollisista kehitysvaihtoehdoista
toimintakortti	ohjeistus, joka kuvaa henkilön tai organisaation menettelytapaa onnettomuudessa tai häiriötilanteessa
turvallisuus	tila, jossa uhkat ja riskit ovat hallittavissa
turvallisuussuunnitelma	suunnitelma, jolla pyritään edistämään tietyn kohteen, alueen tai toiminnan turvallisuutta; yleensä luonteeltaan kehittämis- ja toimenpideohjelma
uhka	mahdollisesti toteutuva haitallinen tapahtuma tai kehityskulku; uhka eroaa vaarasta siten, että uhka on epävarmempi kehityskulku ja vaara puolestaan käytännöllinen ja riskienhallinnallisesti toimenpitein käsiteltävä asia
vaara	hyvin todennäköisesti toteutuva tai jo toteutunut, parhaillaan vaikuttava haitallinen tapahtuma tai kehityskulku

valmius	varautumisen tuloksena saavutettu tila, jossa kyetään vastaamaan erilaisiin uhkiin (mm. johtamisvalmius, materiaallinen valmius)
valmiusharjoitus	harjoitus, jossa testataan valmiussuunnitelmia ja organisaatioiden toimintaa mahdollisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa
valmiussuunnitelma	valmiussuunnittelun tuloksena syntyvä suunnitelma
valmiussuunnittelu	normaalioloissa tapahtuva varautumisen suunnittelu
VAP-henkilö	asevelvollinen tai siviilipalvelusvelvollinen, joka on virka- tai työtehtävänsä vuoksi varattu poikkeusoloissa muuhun kuin puolustusvoimien palvelukseen
varaus, varaaminen	normaalioloissa valmiussuunnittelun yhteydessä tehtävä toimenpide, jolla henkilö, tila, rakennus, ajoneuvo, työkone tai materiaali kohdennetaan viranomaisten määräämään käyttöön poikkeusoloissa
varautuminen	toiminta, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa (mm. valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus, valmiusharjoitukset)
varautumisvelvollisuus, varautumisvelvoite	velvollisuus huolehtia onnettomuuksien ehkäisystä ja valmistautumisesta toimintaan onnettomuuden uhatessa tai sattuessaa ja velvollisuus varmistaa tehtävien mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa
väestönsuojelu	aseellisen hyökkäyksen johdosta tapahtuva toiminta, jonka tarkoituksena on siviiliväestön suojeleminen hyökkäyksen vaaroilta ja auttaminen selviytymään hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle
väistötila	paikka, johon toiminta tai ihmiset sijoitetaan siksi ajaksi, kun niiden vakituiseen sijoituspaikkaan kohdistuu uhka tai toimenpiteitä
yhteiskunnan elintärkeä toiminto, elintärkeä toiminto	toiminto, joka on välttämätön yhteiskunnan toimivuuden kannalta
yhteistoiminta	yhteisen tekemisen muoto, joka muodostuu yhteensovittamisesta sekä resursien jakamisesta yhteisen päämäärän saavuttamiseksi
yleinen järjestys ja turvallisuus	tila, jossa yleiset paikat ovat turvallisia, yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavat teot estetään, yksityisiin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvat oikeudenloukkaukset ja häiriöt pystytään torjumaan ja tapahtuneet oikeudenloukkaukset selvittämään (vastuuviranomainen: poliisi)